

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**SAMOPOŠTOVANJE I PERFEKCIONIZAM KOD SREDNJOŠKOLKI I
STUDENTICA**

Diplomski rad

Alma Kapetanović

Mentor: Mr.sc. Margareta Jelić

Zagreb, 2008.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
<i>Samopoštovanje.....</i>	<i>1</i>
<i>Razvoj samopoštovanja.....</i>	<i>6</i>
<i>Perfekcionizam.....</i>	<i>8</i>
<i>Razvoj perfekcionizma.....</i>	<i>11</i>
<i>Samopoštovanje i perfekcionizam.....</i>	<i>12</i>
CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	14
METODOLOGIJA.....	15
<i>Sudionici.....</i>	<i>15</i>
<i>Mjerni instrumenti.....</i>	<i>15</i>
<i>Postupak.....</i>	<i>16</i>
REZULTATI I RASPRAVA.....	17
<i>Kritički osvrt na istraživanje.....</i>	<i>26</i>
ZAKLJUČCI.....	27
LITERATURA.....	28

SAŽETAK

Naslov: Samopoštovanje i perfekcionizam kod srednjoškolki i studentica

Cilj istraživanja je bio ispitati odnos dimenzija samopoštovanja (samosviđanja i samokompetentnosti) s dimenzijama perfekcionizma (pozitivni i negativni perfekcionizam), te provjeriti razlike na ovim dimenzijama kod srednjoškolki i studentica. Mjerni instrumenti korišteni u istraživanju su Skala samosviđanja i samokompetentnosti Tafarodija i Swanna (1995) i Skala pozitivnog i negativnog perfekcionizma Terry-Shorta i suradnika (1995). U istraživanju su sudjelovale 222 ispitanice (124 srednjoškolke i 93 studentice). Pronađeno je značajno više samosviđanje i pozitivni perfekcionizam ne uzorku srednjoškolki nego na uzorku studentica. Utvrđena je negativna povezanost negativnog perfekcionizma sa samosviđanjem i samokompetentnosti, te nepostojanje razlike u jačini te povezanosti. Nakon parcijaliziranja utjecaja negativnog perfekcionizma, utvrđena je pozitivna povezanost pozitivnog perfekcionizma sa samosviđanjem i samokompetentnosti, a razlika u jačini te povezanosti nije bila značajna.

Ključne riječi: samosviđanje, samokompetentnost, pozitivni perfekcionizam, negativni perfekcionizam

Title: Self esteem and perfectionism of female high school and university students

The aim of this study was to explore the relationship between dimensions of self esteem (self liking and self competence) and dimensions of perfectionism (positive perfectionism and negative perfectionism), and to explore the difference on these dimensions on a group of high school students and college students. To assess these dimensions in this study we used The Self-Liking / Self-Competence Scale (Tafarodi and Swann, 2000) and Positive and Negative Perfectionism Scale (Terry-Short, Owens, Slade and Dewey, 1995). We found significantly higher self liking and positive perfectionism in high school students than in college students. The results showed negative relationship of negative perfectionism with self liking and self competence, and no difference in the strenght of that connection. After controlling for overlap between positive and negative perfectionism, we found positive connection of positive perfectionism with self liking and self competence, and difference in the strenght of that connection was not significant.

Keywords: self liking, self competence, positive perfectionism, negative perfectionism

UVOD

Samopoštovanje

Samopoštovanje kao konstrukt u psihologiju uvodi Wiliam James 1890. godine, definirajući ga kao evaluativni aspekt samopoimanja. Deskriptivni aspekt, koji se odnosi na znanje o sebi, naziva samoopis. Samopoštovanje se najjednostavnije definira kao svijest o vlastitoj vrijednosti (Harter, 1999), odnosno evaluativni stav koji ljudi imaju o samom sebi. Taj stav predstavlja stupanj uvjerenja u vlastite sposobnosti, važnost, uspješnost ili vrijednost (Coopersmith, 1967). Sukladno tome osoba visokog samopoštovanja sebe uvažava, cijeni, smatra se vrijednom i općenito ima pozitivno mišljenje o sebi, dok osoba niskog samopoštovanja sebe obično ne prihvaća, podcjenjuje se i ima negativno mišljenje o sebi.

Od vremena Jamesa do danas, samopoštovanje je postalo jedan od centralnih konstrukta u psihologiji. Međutim, velika raznolikost u načinu njegova definiranja, modelima koji ga objašnjavaju i mjerama korištenim za njegovu procjenu, ukazuju na pomanjkanje suglasnosti o tome kako je samopoštovanje najbolje shvatiti.

Jedna od najpoznatijih teorija samopoštovanja i najčešće korištenih skala pri njezinom mjerenju je Rosenbergova skala samopoštovanja. Korištena je u jednoj četvrtini svih istraživanja objavljenih od njezina nastanka (Blascovich i Tomaka, 1991; prema Tafarodi i Milne, 2002). U svojoj koncepciji samopoštovanja Rosenberg (1979; prema Lacković-Grgin, 1994) se oslanja na shvaćanje Jamesa i Cooleya, koji su smatrali da pojedinac posjeduje opći osjećaj samovrijednosti koji nadilazi samoevaluacije u pojedinim, specifičnim područjima života. Stoga autor pretpostavlja postojanje globalnog samopoštovanja definirajući ga kao pojam kojeg pojedinac ima o sebi kao o cjelokupnoj ličnosti. Prema njemu, opće samopoštovanje je izgrađeno od povezanih komponenti samopoimanja, i tim je komponentama hijerarhijski nadređeno. Ovaj stav je empirijski potvrđen kroz strukturalne analize instrumenata koji mjere samopoimanje, a koji konzistentno razlikuju taj nadređeni faktor globalnog samopoštovanja od faktora nižeg reda, odnosno specifičnih faceta samoevaluacije (Fleming i Courtney, 1984; Fleming i Watts, 1980; Shavelson i Bolus, 1982; Van Tuinen i Ramanaiah, 1979; prema Tafarodi i Swann, 1995). Veliki zagovornik jednodimenzionalnosti samopoštovanja, prije Rosenberga, je bio Coopersmith (1967). On je smatrao da djeca ne mogu diferencirati samopoštovanje vezano uz različite domene života, te da je samopoštovanje globalno po svojoj prirodi. Međutim, unazad

tridesetak godina viđenje samopoštovanja kao isključivo jednodimenzionalnog konstrukta je napušteno. Pokazalo se da je ono ustvari multifacetično, te da model globalnog samopoštovanja maskira važnost razlika koje ljudi pridaju osjećaju vlastite vrijednosti u različitim domenama svog života. Od tada su brojni autori ponudili svoje modele višedimenzionalnosti samopoštovanja. Tako Shavelson, Hubner i Stanton (1979; prema Lacković-Grgin, 1994) u svom, empirijski dobro potvrđenom, multifacetičnom, hijerarhijskom modelu samopoimanja, govore o općem samopoimanju koje se dijeli na akademsko i neakademsko (socijalno, emocionalno i tjelesno) samopoimanje, a te dvije komponente se dalje dijele na specifične grupe, odnosno specifične faktore samopoimanja. Svaki od ovih hijerarhijskih nivoa ima, osim deskriptivne, i svoju evaluativnu dimenziju, što znači da vlastitu vrijednost, osim globalno, procjenjujemo i u specifičnim domenama života. Ono što Shavelson i sur. (1979; prema Lacković-Grgin, 1994) nazvaju akademskim samopoštovanjem koje, prema njima, čini jednu od dvije osnovne komponente općeg samopoštovanja, je slično onom što neki drugi autori nazivaju percepcija osobne *kompetentnosti*.

Webster (1977; prema Bezinović, 1988) realnu kompetentnost definira kao posjedovanje adekvatnih sposobnosti i kvaliteta. Ideju da je percepcija osobne kompetentnosti odraz evaluacije, odnosno vrednovanja sebe, te je važna konstitutivna dimenzija samopoštovanja, zastupali su brojni teoretičari. Humanistički psiholog A. H. Maslow (1943; prema Lacković-Grgin, 1994) postavio je hijerarhijsku teoriju motivacije u kojoj samopoštovanju pridaje veliki značaj. Prema njemu, samopoštovanje se nalazi na četvrtoj razini hijerarhijski organiziranih potreba pojedinca, a sastoji se od dvije komponente: želje za *kompetentnošću* i želje za prestižem. Eriksonova razvojna teorija ličnosti (prema Bezinović, 1988) u jednom svom segmentu također uključuje dimenziju kompetentnosti. To je četvrti stadij razvoja ličnosti nazvan *produktivnost-inferiornost*. Po Eriksonu u ovom stadiju postoji opasnost od razvoja osjećaja inferiornosti ili nekompetentnosti. Sumnja djeteta u vlastite vještine ili status među vršnjacima može ga obeshrabriti u daljnjem učenju i napredovanju. Kompetentnost, kao važan aspekt samopoštovanja, naglašavao je i James, definirajući samopoštovanje kao omjer kompetentnosti (postignuća) i aspiracija (očekivanja), u svim područjima života, kako u onom što jesmo, tako i u onom što radimo (prema Coopersmith, 1967). Pojedinaac, dakle, može povećavati svoje samopoštovanje snižavanjem razine aspiracija ili povećavanjem realne kompetentnosti.

U novije vrijeme dimenzija kompetentnosti je eksplicitno navedena i u većem broju višedimenzionalnih modela pojma o sebi. Iako niti jedan autor osim Susan Harter (1985; prema Bezinović, 1988) ne navodi kompetentnost kao središnju dimenziju pojma o sebi, ona se ipak nalazi u svim konceptualizacijama.

Krenuvši od pretpostavke da percepcija osobne kompetentnosti predstavlja bitan dio globalnog samopoimanja, te da je ona stabilno i sržno obilježje pojma o sebi koje se formira tijekom života iz različitih iskustava što ih o svojim kompetencijama osoba stječe, Bezinović (1988) konstruira Skalu percepcije osobne /ne/kompetentnosti. U empirijskoj provjeri odnosa percepcije osobne kompetentnosti i samopoštovanja, usporedio je rezultate studenata na Rosenbergovoj skali samopoštovanja i Skali percepcije osobne /ne/kompetentnosti, te našao da osobna /ne/ kompetentnost objašnjava gotovo kompletnu varijancu generalnog samopoštovanja, što ukazuje na to da je ona bitna dimenzija samopoštovanja. Bezinović, međutim, smatra da percepcija osobne /ne/ kompetentnosti nije jedina dimenzija samopoštovanja, jer je moguće da osoba sebe smatra nekompetentnom, a da ipak ima očuvano samopoštovanje. Coopersmith (1967) u svojoj knjizi "Antecedenti samopoštovanja", rezimirajući rad dotadašnjih teoretičara, zaključuje da u osnovi formiranja pojma o sebi leže četiri kriterija: *Važnost* (opseg u kojem se osoba osjeća voljenom i priznatom od strane drugih), *Kompetentnost* (u izvođenju zadataka koje smatra važnima), *Vrlina* (dostizanje moralno-etičkih standarda) i *Snaga* (opseg u kojem utječe na vlastiti život i živote drugih). Sonstroem i Morgan (1989, prema Gotwals, Dunn i Wayment, 2003) drže da je globalno samopoštovanje primarno određeno razinom percipirane kompetencije i samoprihvatanja. Percipiranu kompetenciju definiraju kao vlast i kontrolu nad sobom i okolinom, koja je pod utjecajem razine procjenjene samoefikasnosti, definirane kao očekivanje o vlastitoj sposobnosti rješavanja specifičnog zadatka, dok samoprihvatanje definiraju kao poštovanje koje osoba osjeća prema sebi, unatoč priznatim pogreškama. Diggory (1966; prema Tafarodi i Swann, 1995) razlikuje dva kriterija samoprocjene; jedan zasnovan na objektivnoj procjeni sposobnosti, a drugi na socijalnom prihvaćanju i odobravanju. Sličnu distinkciju razvijaju i neki drugi autori (Gecas, 1971, 1972; Gecas i Schwalbe, 1983, Harter 1985, 1990, Franks i Marolla, 1976; prema Tafarodi i Swann, 1995), naglašavajući važnost, kako odnosa drugih prema nama, tako i uspjeha u onome što radimo, na ukupno samopoštovanje. Ni Rosenberg ne zanemaruje faktor kompetentnosti, smatrajući ga jednim od izvora globalnog samopoštovanja, ali ga

podređuje globalnom samopoštovanju, što je u skladu s koncepcijom globalnog samopoštovanja koju zastupa.

Međutim, faktorske analize koje su brojni autori sedamdesetih godina prošlog stoljeća provodili na Rosenbergovoj skali, pokazale su da se skala sastoji od dva povezana, ali različita faktora. Čestice vezane uz prvi faktor su pozitivnog smjera, a one vezane uz drugi faktor, negativnog smjera. Neki autori su to pripisali artefaktu metode, odnosno tendenciji procjenjivanja na skali na specifičan način (“response set”; Carmines i Zeller, 1974; prema Tafarodi i Swann, 1995), dok su drugi rezultate interpretirali kao dokaz postojanja dvaju dimenzija samopoštovanja, pozitivnog i negativnog (Barber, 1990; Goldsmith, 1986; Kaplan i Pokorny, 1969; Shahani, Dipoybe i Phillips, 1990; prema Tafarodi i Swann, 1995). Tafarodi i Milne (2002), međutim, smatraju da interpretacija dimenzija kao pozitivnih i negativnih nije ni teoretski, ni intuitivno zadovoljavajuća. Oni smatraju da postoji semantička razlika među česticama koje čine dva faktora i ta dva faktora nazivaju samosviđanje i samokompetentnost.

Tafarodi i Swann (1995) u svrhu mjerenja ovih dimenzija razvijaju Skalu samosviđanja i samokompetentnosti. Oni smatraju da je samopoštovanje u osnovi estetski ili evaluativni fenomen, te se kao takav može razumjeti s obzirom na razliku između instrumentalne i intrinzične vrijednosti. Instrumentalna se odnosi na to za što je neki objekt dobar, ili što može učiniti, dok se intrinzična vrijednost odnosi na kvalitete objekta, koje su dobre same po sebi. U kontekstu osobina to znači da ljudi vrše evaluaciju sebe s obzirom na ono što mogu i s obzirom na ono što jesu.

Samosviđanje je iskustvena procjena sebe kao socijalnog objekta, dobre ili loše osobe. To je generalizirana osobina koja se odnosi na sveukupan osjećaj vlastite vrijednosti kao osobe sa socijalnim značajem. Ono zahvaća moralne karakteristike osobe, fizičku privlačnost i ostale socijalne vrijednosti kao što su šarm, integritet, srdačnost. Iako u razvoju samosviđanja najvažniju ulogu ima okolina, odnosno značajni drugi, koji su izvor povratnih informacija o našoj vrijednosti, zrela osoba konačne zaključke o tome donosi sama. Kroz odrastanje dolazi do internalizacije vrijednosnih standarda iz okoline, koji postaju osnova za prihvaćanje ili odbacivanje sebe. Što je osoba zrelija, to je manje pod utjecajem vrednovanja drugih ljudi, a više se oslanja na vlastitu procjenu. Međutim, utjecaj drugih na samopoštovanje nikad u potpunosti ne prestaje. Cooley (1912, prema Lacković-Grgin, 1994) koristi naziv *zrcalni pojam o sebi* kako bi opisao taj proces u kojem osoba počinje doživljavati sebe

u odnosu na evaluativne reakcije koje drugi imaju prema njoj. Pokazalo se da osoba koja ima visoko samosviđanje karakterizira pozitivan afekt, prihvaćanje sebe i osjećaj ugone u socijalnom okruženju (Rogers, 1961; prema Tafarodi i Swann, 1995), dok osobu s niskim samosviđanjem karakterizira negativan afekt, samoponižavanje i socijalna disfunkcija (Blatt i Zuroff, 1992; prema Tafarodi i Swann, 1995).

Samokompetentnost je generalni dojam o sebi kao uzročniku, odnosno intencionalnom biću koje može generirati poželjne ishode. Odnosi se na sveukupni pozitivni i negativni stav prema sebi kao izvoru snage i učinkovitosti. Ona proizlazi iz procjene osobne uspješnosti u manipulaciji vlastitom okolinom i realizaciji vlastitih ciljeva. Autonomno je definirana kroz ono što želimo da se dogodi (namjere), u odnosu na ono što vidimo da se događa (ishodi). Dakle, ovisi o podudarnosti između namjera i objektivnih rezultata naših napora da te namjere ostvarimo.

Samokompetentnost je usko povezana, ali ne i ekvivalentna Bandurinom pojmu *samoefikasnosti*, koji je definiran kao “vjerovanje ljudi o njihovoj sposobnosti da vrše kontrolu nad događajima koji utječu na njihov život” (Bandura, 1989; prema Tafarodi i Swann, 1995). Dok se samoefikasnost odnosi na pretpostavljenu uspješnost od situacije do situacije, samokompetentnost kao dimenzija samopoštovanja je najbliža pojmu *generalne samoefikasnosti*, odnosno sveukupne sigurnosti da osoba ima sposobnost ostvariti svoje ciljeve. Ona proizlazi iz osobne povijesti uspjeha i neuspjeha i stvara jedan opći stav prema sebi kao agentu (Tafarodi i Milne, 2002). Stoga će ljudi visoki na samokompetentnosti sebe doživljavati sposobnima i efikasnim, biti će visoko motivirani i orijentirani prema postizanju cilja (Smith, 1968; prema Tafarodi i Swann, 1995). Niska samokompetentnost će rezultirati demotiviranošću, te povećanim rizikom za razvoj anksioznosti i depresije (Gecas, 1989; prema Tafarodi i Swann, 1995).

Iako su samosviđanje i samokompetentnost dva različita aspekta samopoštovanja, u istraživanjima pokazuju određeni stupanj međuzavisnosti. To je poslužilo braniteljima jednodimenzionalnosti kao dokaz da nema potrebe za razlikovanjem ovih dviju dimenzija. Međutim, ova korelacija ne iznenađuje, ako se uzme u obzir da iskazana kompetentnost u aktivnostima utječe na povećanje pozitivnih procjena od strane drugih, što zatim omogućuje unapređivanje vlastitog osjećaja socijalne vrijednosti, odnosno samosviđanja. S druge strane, visoko samosviđanje potiče samopouzdanje za postizanje ciljeva u socijalnom kontekstu i tako doprinosi razvoju samokompetentnosti (Coopersmith, 1967). Za Tafarodi i Swanna

(2001) ove dvije dimenzije definiraju samopoštovanje na isti način na koji dužina i širina definiraju pravokutnik. Korelacija među njima ne znači da se ne radi o dvije konceptualno odvojene dimenzije. Budući da je osobna kompetentnost toliko cijenjena u zapadnoj kulturi, ona ima i veliku moralnu značajnost, te na taj način potvrđuje socijalnu vrijednost osobe. Isto tako prihvaćanje od strane drugih često uključuje njihovu podršku, pomoć i suradnju, te poticaj u razvoju vještina i sposobnosti.

Razvoj samopoštovanja

Mnoga istraživanja ukazuju na činjenicu da s dobi dolazi do promjena u samopoimanju. Marsh i Rosenberg (prema Lacković-Grgin, 1994) pokazuju da s dobi i intelektualnim razvojem dolazi do porasta diferencijacije različitih faceta samopoimanja, koje proizlaze iz povećanja broja socijalnih uloga. Razvojno razdoblje kojem je ta promjena izrazito naglašena je adolescencija.

Adolescencija prema Steinbergu (2004) je razdoblje između jedanaeste i dvadesetprve godine života, koje se može podijeliti na ranu adolescenciju (između jedanaeste i četrnaeste), srednju (između petnaeste i osamnaeste) i kasnu (između osamnaeste i dvadesetprve godine). Budući da je u današnjim suvremenim društvima puno ležernije shvaćanje "socijalnog sata" (proširena su shvaćanja o vremenu kada treba stupiti u brak, zasnovati samostalno kućanstvo, te postati roditeljem), postoje određena neslaganja u vezi gornje dobne granice adolescencije. Neki autori smatraju da je to dvadesetpet godina, dok drugi govore o prolongiranoj adolescenciji koja traje čak do tridesete. Stoga adolescenciju ne bi trebalo shvaćati isključivo kao dobnu kategoriju, već prvenstveno kao razvojni period koji ima svoje specifičnosti. Relativnost dobnih određenja proizlazi iz različitih socijalizacijskih značajki pojedinih društava.

U adolescenciji uslijed kognitivnog razvoja dolazi do povećane svijesti o sebi, o vlastitim osobinama i stavovima koje drugi imaju o nama, što može rezultirati s jedne strane u nestabilnosti samopoimanja, a s druge u sniženom samopoštovanju. Ovaj proces je, čini se, posebno izražen kod ženskih osoba koje u ovom razdoblju pokazuju i povećanu svjesnost o sebi (Grey i Hudson, 1984; prema Vasta, Haith i Miller, 1995) i niže samopoštovanje (Abramowitz, Petersen, Schulenberg, 1981; prema Vasta i sur., 1995). U ranijoj dobi slika o sebi se izgrađuje uglavnom na

temelju sudova drugih i uspoređivanja s njima, dok u periodu adolescencije dolazi do pomaka s eksternalne na internalnu prosudbu, temeljenu na vlastitim mislima i osjećajima. Osim toga, procjene sebe postaju sve apstraktnije i generalnije, a u njima su prisutna i prošla stanja i anticipacija budućih stanja, za razliku od procjena u mlađoj dobi koje su vezane uz konkretne aktivnosti i neposrednu stvarnost (Lacković-Grgin, 1994). Rosenberg (1979; prema Lacković-Grgin, 1994) iznosi rezultate svojih pregleda empirijske literature o samopoštovanju koji pokazuju da samopoštovanje opada u srednjoj adolescenciji, a da se u dobi kasne adolescencije oporavlja, odnosno raste. Slične rezultate su dobili i Simmons i suradnici (1979; prema Lacković-Grgin, 1994) kod djevojčica čije je samopoštovanje drastično opalo kad su prešle u višu školu. Međutim, istraživanja drugih autora koji su koristili longitudinalni pristup referiraju o relativnoj stabilnosti, odnosno o blagom porastu samopoštovanja tijekom adolescencije. Nottelmann (1987; prema Lacković-Grgin, 1994) koristeći skalu percepcije osobne kompetentnosti Harterove, u periodu od dvije godine, nalazi blagi porast percipirane kompetentnosti i generalnog samopoštovanja kod mlađe grupe koja nije prelazila u srednju školu, kao i kod starije koja je prelazila.

Iz svega ovog je vidljivo da su rezultati istraživanja o stabilnosti samopoštovanja u adolescenciji nesuglasni. Lacković-Grgin (1994) smatra da ova nesuglasja proizlaze iz više izvora. Prvo su različiti istraživački pristupi. Istraživači koji su koristili transverzalni pristup govore o razvojnim promjenama i značajnom padu samopoštovanja u srednjoj adolescenciji, dok oni koji su koristili longitudinalni pristup uglavnom izvješćuju o stabilnosti, odnosno blagom porastu samopoštovanja tijekom adolescencije. Drugi izvor su različite mjere samopoštovanja. Tako Rosenbergova skala pokazuje opadanje samopoštovanja, dok skala S. Harter s više pozitivnih tvrdnji izvještava o blagom porastu samopoštovanja. Treći izvor su nacrti istraživanja. Korelacijske studije u kojima je tražena povezanost kronološke dobi i samopoštovanja daju više nesuglasnih rezultata, nego ako su korišteni neki drugi korelati adolescentskog samopoštovanja (npr. spolna zrelost).

Perfekcionizam

Pod pojmom perfekcionizam se podrazumjeva osobni stil kojeg karakteriziraju težnja k nepogrešivosti i postavljanje pretjerano visokih standarda izvedbe, praćenih s tendencijom pretjerane kritičnosti prema uratku (Flett i Hewitt, 2002). Osobe koje su perfekcionista često mjere vlastitu vrijednost u terminima ciljeva koje je nemoguće postići, a njihovim životima vlada takozvana “ tiranija moranja” (Horney, 1950, prema Stoeber, Harris i Moon, 2007).

Perfekcionizam je tradicionalno konceptualiziran kao jednodimenzionalni konstrukt koji se u brojnim istraživanjima pokazao faktorom ranjivosti za psihičke poremećaje kao što su depresija, anksioznost, poremećaji ličnosti, poremećaji u hranjenju i sniženo samopoštovanje (Ashby i Rice, 2002). Burns (1980, prema Ashby i Rice, 2002) tako naglašava kako perfekcionistički nerealni i nedostižni ciljevi dovode do lošijeg uratka, ali i do lošijeg zdravlja, problematičnih odnosa s drugima, te sniženog samopoštovanja. U posljednjem desetljeću, međutim, veliki broj istraživanja ukazuje na to da perfekcionizam ne mora nužno biti negativna, odnosno patološka osobina. Niz istraživanja koja su pokazala da je perfekcionizam ustvari višedimenzionalni konstrukt, te uključuje i osobne i socijalne aspekte, pokazala su također da te dimenzije možemo povezati kako s negativnim aspektima psihološkog funkcioniranja, tako i s pozitivnim. Zahvaljujući tome, na perfekcionizam se počelo gledati kao na znatno složeniji konstrukt nego što se ranije mislilo. Prvi autor koji se odmaknuo od tradicionalnog viđenja perfekcionizma bio je Hamachek (1978; prema Rice, Ashby, Preusser, 1996). On je razlikovao “neurotične perfekcionista” od “normalnih perfekcionista”, prve opisujući kao one kojima se svaki napor čini kao nedovoljno dobar, te uvijek osjećaju da bi mogli i trebali bolje, a druge kao one kojima postizanje cilja donosi osjećaj uspjeha i zadovoljstva. Tako normalni perfekcionista, za razliku od neurotičnih, unapređuju svoje samopoštovanje, uživaju u vlastitim vještinama i cijene dobro obavljen posao (Hamachek 1978; prema Ashby i Rice, 2002). Slično tome i Maslow (1970; prema Accordino, Accordino i Slaney, 2000) smatra da je težnja savršenstvu kroz samoaktualizaciju pokazatelj odsutnosti neuroze, a ne njezine prisutnosti.

Različiti istraživači perfekcionizma formirali su vlastite ljestvice za njegovo mjerenje, koje se donekle razlikuju po broju i vrsti dimenzija koje ih čine. Frost, Heimberg, Holt, Mattia i Neuberger (1990) razlikuju šest dimenzija: *visoki osobni standardi, zabrinutost zbog pogrešaka u izvedbi, sumnja u kvalitetu vlastite izvedbe,*

percepcija roditeljskih očekivanja, roditeljska kritičnost, te potreba za preciznošću, organizacijom i redom. Ove dimenzije čine subskale na Ljestvici višedimenzionalnog perfekcionizma (Multidimensional Perfectionism Scale, MPS-F) (Frost i suradnici, 1990). Hewitt i Flett (1991) razlikuju tri dimenzije: *perfekcionizam očekivan od sebe*, koji se odnosi na postavljanje ekstremno visokih standarda samom sebi, a više je usmjerena na motivaciju za postignućem nego na strah od neuspjeha; *socijalno očekivani perfekcionizam*, definiran kao vjerovanje da drugi imaju visoka očekivanja od nas, te će biti zadovoljni jedino ako su ti standardi zadovoljeni (ova vrsta perfekcionizma je posljedica straha od neuspjeha koji je povezan s negativnom evaluacijom i socijalnom anksioznošću); *perfekcionizam usmjeren na druge*, koji uključuje naša visoka očekivanja od drugih ljudi i strogu evaluaciju njihovog ponašanja. Ove dimenzije čine drugu Ljestvicu višedimenzionalnog perfekcionizma (Multidimensional Perfectionism Scale, MPS-H). Slaney, Mobley, Ashby, Trippi i Johnson (1996; prema Accordino, Accordino i Slaney, 2000) utvrđuju kako su ključne odrednice perfekcionizma *visoki standardi* i *red* (kao sklonost urednosti i potreba za organizacijom). Kasnije se pokazalo da je važna i percepcija situacije u kojoj se ti visoki standardi ne postižu, te stoga uvode i treću dimenziju *diskrepanciju*. Ove tri dimenzije čine Revidiranu skalu težnje perfekcionizmu (The Revisited Almost Perfect Scale, APS-R) (Slaney, Rice, Mobley, Trippi i Ashby, 2001).

Frost, Heimberg, Holt, Mattia i Neubauer (1993; prema Ashby i Rice, 2002) provode faktorsku analizu koristeći upitnike MPS-F i MPS-H, te ustanovljuju postojanje dva faktora u podlozi ovih mjera, koji zajedno objašnjavaju čak 67% varijance. Prvi faktor je “perfekcionistička negativna zabrinutost”, odnosno neadaptivni aspekt perfekcionizma koji je povezan s depresijom i negativnim afektom (Frost i suradnici, 1993; prema Ashby i Rice, 2002), anksioznošću i stresom (Bieling, Israeli i Antony, 2004), a drugi faktor “perfekcionističke pozitivne težnje” predstavlja adaptivni aspekt perfekcionizma i povezan je s pozitivnim afektom i akademskim postignućem (Bieling i suradnici, 2004). Dimenzije vezane uz faktor “perfekcionističke pozitivne težnje” su *visoki osobni standardi* i *potreba za preciznošću, organizacijom i redom* iz skale MPS-F, te *perfekcionizam očekivan od sebe* iz skale MPS-H. Dimenzije vezane uz faktor “perfekcionistička negativna zabrinutost” su *zabrinutost zbog pogrešaka u izvedbi, sumnja u kvalitetu vlastite izvedbe, percepcija roditeljskih očekivanja, roditeljska kritičnost* iz skale MPS-F, te *socijalno očekivani perfekcionizam* iz skale MPS-H (Slade i Owens, 1998). Slaney i

suradnici (2001) u skladu s tim konstruiraju APS-R namjenjenu mjerenju pozitivnih i negativnih aspekata perfekcionizma. Pozitivni su vezani uz dimenzije *visoki standardi*, a negativni uz dimenziju *diskrepancija*.

Terry-Short, Owens, Slade i Dewey (1995) prvi predlažu i moguću teorijsku osnovu razlike između pozitivnog i negativnog perfekcionizma, takozvani *dvoprocetni model perfekcionizma*. Prema njima, ova se razlika najbolje može objasniti biheviorističkom perspektivom koja naglašava *funkciju* koju određeno ponašanje ima. Sukladno tome, iako perfekcionizam predstavlja jedinstven oblik ponašanja, razlike između njegovog pozitivnog i negativnog aspekta proizlaze iz različite motivacije u njihovoj podlozi. *Pozitivni perfekcionizam* se odnosi na kognicije i ponašanja koja su usmjerena prema dostizanju visokih ciljeva, kako bi se postigle pozitivne posljedice, a potaknut je pozitivnim potkrepljenjem i željom za uspjehom. *Negativni perfekcionizam* se odnosi na kognicije i ponašanja usmjerena na postizanju visokih ciljeva kako bi se izbjegle negativne posljedice, a potaknut je negativnim potkrepljenjem i strahom od neuspjeha. Dakle istovjetno ponašanje, ovisno o tome je li funkcija pozitivnog ili negativnog potkrepljenja, povezano je s različitim emocionalnim stanjima. Skinner (1968; prema Slade i Owens, 1998) naglašava da će aktivnost, kojoj su u prošlosti slijedile pozitivne posljedice, osoba doživljavati kao slobodni izbor, dok će tu istu aktivnost, u službi izbjegavanja negativnih posljedica, doživljavati kao prisilu. U skladu s dvoprocetnim modelom Terry-Short i suradnici (1995) konstruiraju Skalu pozitivnog i negativnog perfekcionizma (Positive and Negative Perfectionism Scale, PANPS) u kojoj naglašavaju funkcionalnu razliku među ovim dimenzijama. Kao polaznu točku koriste subskale *perfekcionizam očekivan od sebe* i *socijalno očekivan perfekcionizam* Hewitta i Fletta (1991), čija razlika se temelji isključivo na sadržaju.

Teoretske razlike između pozitivnog i negativnog perfekcionizma prikazane su u tablici broj 1.

Tablica 1

Razlika između pozitivnog i negativnog perfekcionizma u okviru *dvoprocesnog modela perfekcionizma* Slade i Owens, 1998

Dimenzija	Pozitivni perfekcionizam	Negativni perfekcionizam
Oblik ponašanja	Pristupanje	Izbjegavanje
Ciljevi	Težnja: Uspjehu Savršenosti Izvrsnosti Odobranju Mršavosti	Izbjegavanje: Pogreške Nesavršenosti Osrednjosti Neodobranja Debljine
Koncept pojma o sebi	Težnja idealnom sebi	Izbjegavanje nepoželjnog sebe
Emocionalni korelati	Zadovoljstvo, užitek, euforija	Nezadovoljstvo, neugoda, disforija

Razvoj perfekcionizma

Kao što u području definiranja perfekcionizma različiti autori imaju ponešto različite definicije, tako u području njegovog razvoja postoji veći broj teorijskih pretpostavki o načinu na koji se on razvija. Ipak, rezultati istraživanja jasno potvrđuju da su za razvoj perfekcionizma najznačajnija razdoblja ranog djetinjstva i adolescencije (Flett i Hewitt, 2002). Prema nekim teorijama osnovni čimbenik koji utječe na razvoj perfekcionizma je *stil roditeljskog odgoja*, a postoji nekoliko modela koji objašnjavaju ovaj utjecaj. Model socijalnog očekivanja kaže da nagrađivanje djeteta samo za “savršen” uradak stvara kondicionalan osjećaj samopoštovanja i posljedično razvija perfekcionizam (Kamis i Dweck, 1999; prema Lauri Korajlija, 2004), ali i da potpuni izostanak nagrađivanja, odnosno nepostavljanje standarda od strane roditelja, može potaknuti razvoj perfekcionizma. U nedostatku smjernica i jasnog pojma o tome koja ponašanja vode nagradi, a koja kazni, dijete može razviti perfekcionizam kao način suočavanja s roditeljskim zanemarivanjem. Ova pretpostavka, međutim, još uvijek nije dovoljno potvrđena u istraživanjima (Flett, Hewitt, Oliver i Macdonald, 2002; prema Lauri Korajlija, 2004). Model socijalnog učenja počiva na pretpostavci da djeca imitiraju roditelje koji su perfekcionista

(Bandura, 1986; prema Lauri Korajlija, 2004), a model socijalne reakcije da se perfekcionizam razvija kod djece koja su bila izložena nepovoljnim životnim događajima (tjelesno i psihičko zlostavljanje, roditeljska okolina bez izražavanja ljubavi ili stalno poticanje krivnje i srama). Integrativni model kojeg predlažu Flett i Hewitt (2002) kaže da se perfekcionizam razvija pod utjecajem dva skupa faktora: vanjski faktori (roditeljski utjecaj i okolinski utjecaji) i osobni faktori (temperament, privrženost), te da razlike u njihovoj izraženosti dovode do različito razvijenih pojedinih dimenzija perfekcionizma. Iako roditeljski stil odgoja ima važnu ulogu u razvoju perfekcionizma, autori smatraju da je potrebno u obzir uzeti i ulogu drugih važnih osoba u životu djeteta (vršnjaci i nastavnici) kao i socio-kulturalne faktore koji potiču perfekcionizam. Model uzima u obzir i trenutne životne uvjete (kompetitivnu i zahtjevnu školu ili posao) koji mogu dodatno potaknuti razvoj perfekcionizma.

Slade i Owens (1998), u okviru dvoprocenog modela perfekcionizma, naglašavaju važnost potkrepljenja za razvoj i održavanje perfekcionizma, te smatraju da stabilnost perfekcionizma ovisi o konstantnosti okolinskih uvjeta. Za njih je perfekcionizam veza koju pojedinac ostvaruje sa svojom okolinom, a vrsta te veze ovisi o tipu potkrepljenja koje služi održavanju određene vrste perfekcionistačkog ponašanja. Zbog toga smatraju da na perfekcionizam treba gledati više kao na pojam koji opisuje obrasce ponašanja, nego kao na neku nepromjenjivu osobinu ličnosti (Slade i Owens, 1998).

Samopoštovanje i perfekcionizam

Povezanost samopoštovanja i perfekcionizma je postala predmetom istraživanja tek početkom ovog stoljeća. Iako istraživanja redovito potvrđuju povezanost ova dva konstrukta, postoje određena nesuglasja oko načina na koji su pojedinačne dimenzije perfekcionizma povezane sa samopoštovanjem. Missildine (1963; prema Ashby i Rice, 2002) drži da su nezadovoljstvo sobom i nisko samopoštovanje ključni elementi perfekcionizma. Sorotzkin (1985; prema Ashby i Rice, 2002), pak, naglašava da je kod perfekcionista odstupanje od perfekcionistačkih ciljeva često praćeno moralističkim samo-kriticizmom i sniženim samopoštovanjem. Hamachek (1978; prema Gotwals, Dunn i Wayment, 2003) u okviru svog teoretskog razmatranja, uzimajući u obzir obje dimenzije perfekcionizma, naglašava kako

“normalni perfekcionista” podižu svoje samopoštovanje, budući da uživaju u svojim vještinama i dobro obavljenom poslu, dok “neurotski perfekcionista” imaju sniženo samopoštovanje zbog toga što stalno sumnjaju u vlastite postupke, pretjerano su kritični prema njima i percipiraju se nekompetentnima. Koristeći kategorijalni pristup, Rice i Slaney (2002) su pokazali da adaptivni perfekcionista imaju više pozitivnih karakteristika u odnosu na neadaptivne i neperfekcionista, kao što su veće samopoštovanje, pozitivni afekt i akademski uspjeh. Accordino, Accordino i Slaney (2000), te Ashby i Rice (2002) koristeći APS-R i Rosenbergovu skalu samopoštovanja nalaze kako su visoki standardi, kao mjera pozitivnog perfekcionizma, pozitivno povezani sa samopoštovanjem, a diskrepancija, kao mjera negativnog, negativno povezana. S druge strane, brojna druga istraživanja nisu uspjela dokazati ovu pozitivnu povezanost. Gotovo je podjednak broj istraživanja u kojima pozitivni perfekcionizam pokazuje pozitivnu povezanost, kao i onih u kojima je ta povezanost nulta. Nadalje, Gotwals i suradnici (2003) izvješćuju kako istraživanja učestalo pokazuju povezanost samopoštovanja isključivo s negativnim aspektom perfekcionizma. Naprimjer, Rice, Ashby i Preusser (1996) dobivaju visoku negativnu povezanost ($r = -.62$) samopoštovanja s negativnim aspektom perfekcionizma (mjerenog RSES-om), ali ne i s pozitivnim perfekcionizmom. Na temelju toga ovi autori zaključuju kako nema jasnog dokaza o adaptivnosti (pozitivnosti) perfekcionizma.

Odnosom samopoštovanja i perfekcionizma kod nas bavila se Molnar (2006). Koristeći Ljestvicu pozitivnog i negativnog perfekcionizma i Rosenbergovu skalu samopoštovanja, na uzorku 374 studenata (oba spola) zagrebačkog Sveučilišta, dobiva negativnu povezanost negativnog perfekcionizma sa samopoštovanjem $r = -.48$ i nisku pozitivnu povezanost pozitivnog perfekcionizma sa samopoštovanjem $r = .11$. Lauri Korajlija (2004) istražujući povezanost perfekcionizma s anksioznošću i depresivnošću dobiva neznačajnu povezanost pozitivnog perfekcionizma s ova dva poremećaja, a umjerenu pozitivnu povezanost negativnog perfekcionizma s depresivnošću i visoku pozitivnu povezanost istog s anksioznošću. Ovakvi rezultati idu u prilog važnosti odvojenog promatranja pozitivne i negativne dimenzije perfekcionizma, ali slično prijašnjim istraživanjima (Slade i Owens, 1998; Bieling i sur., 2004) ne pronalaze negativnu povezanost pozitivnog perfekcionizma i psihičkih poremećaja, što ne ide u prilog tezi o njegovoj adaptabilnosti.

Nakon pregleda teorijskih i empirijskih podataka o samopoštovanju i perfekcionizmu, ne možemo donijeti jednoznačan zaključak o njihovoj međusobnoj povezanosti, odnosno prvenstveno o povezanosti pozitivnog aspekta perfekcionizma sa samopoštovanjem. Osim toga, sva su dosadašnja istraživanja pri analizi ovog odnosa koristili jednodimenzionalni pristup samopoštovanju, ne uzimajući u obzir razliku između samosviđanja i samokompetentnosti. Stoga je taj odnos bio glavni *cilj* ovog istraživanja.

CILJ ISTRAŽIVANJA:

Cilj ovog rada je bio pojasniti odnos između samosviđanja i samokompetentnosti, pozitivnog i negativnog perfekcionizma, te ispitati razlike u ovim dimenzijama kod srednjoškolki i studentica.

PROBLEMI I HIPOTEZE:

1. Utvrditi razlike u samosviđanju i samokompetentnosti, pozitivnom i negativnom perfekcionizmu kod srednjoškolki i studentica.

Hipoteza 1: Na temelju istraživanja koja su pokazala da u srednjoj adolescenciji dolazi do pada samopoštovanja, u odnosu na ranu i kasnu adolescenciju, očekujemo da će studentice imati više samosviđanje i višu samokompetentnost od srednjoškolki.

Hipoteza 2: Očekujemo da će studentice imati viši pozitivni i negativni perfekcionizam od srednjoškolki.

2. Utvrditi povezanost dimenzija samopoštovanja s dimenzijama perfekcionizma.

Hipoteza 3: Očekuje se pozitivna povezanost pozitivnog perfekcionizma i negativna povezanost negativnog perfekcionizma sa samosviđanjem i samokompetentnosti.

Hipoteza 4: Očekuje se da će samokompetentnost značajno više korelirati s pozitivnim i negativnim perfekcionizmom od samosviđanja.

METODOLOGIJA

Sudionici

U istraživanju su sudjelovale 222 sudionice. Uzorak srednjoškolki su činile 124 učenice prvih, drugih i trećih razreda zagrebačkih općih gimnazija, dobnog raspona od 15 do 18 godina, s prosječnom dobi 16 godina ($M=16.24$, $SD= 0.84$). Uzorak studentica je činilo 98 studentica različitih studijskih grupa Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dobnog raspona od 18 do 25, s prosječnom dobi 22 godine ($M=22.01$, $SD= 1.51$). Pet studentica starijih od 25 godina su isključene iz daljnjih analiza, jer ne odgovaraju dobnjoj kategoriji obuhvaćenoj u istraživanju. Nakon njihovog isključivanja ukupan broj studentica je bio 93.

Mjerni instrumenti

Ovo istraživanje je dio većeg istraživanja čiji je cilj predviđanje poremećaja u prehrani nizom sociodemografskih i psiholoških varijabli kod adolescentica. U ovom smo istraživanju, u skladu s ciljem istraživanja, koristili samo podatke o perfekcionizmu i samopoštovanju.

1. Skala samosviđanja i samokompetentnosti (SLSC – The Self-Liking / Self-Competence Scale; Tafarodi i Swann, 2000) sadrži 16 čestica od kojih se 8 odnosi na samosviđanje, a 8 na samokompetenciju. Primjer čestice samosviđanja je : “Osjećam se jako ugodno u pogledu same sebe”, a samokompetencije je: “ Vrlo sam učinkovita u stvarima koje radim”. Zadatak sudionica bio je odrediti svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom na ljestvici od 5 stupnjeva (1 znači “uopće se ne slažem”, a 5 “u potpunosti se slažem”). Zbrajanjem procjena dobivamo dva rezultata, jedan za samosviđanje, a drugi za samokompetenciju. Teoretski raspon na obje subskale je od 8 do 40. Objе subskale ima zadovoljavajuću unutarnju konzistenciju koja u našem istraživanju, mjerena Cronbachovim alpha koeficijentom, za samosviđanje iznosi $\alpha= 0.89$, a za samokompetentnost $\alpha= 0.78$, što je u skladu s onim što dobivaju Tafarodi i Swan (2001) u svom istraživanju: $\alpha= 0.90$ za samosviđanje i $\alpha= 0.83$ za samokompetentnost.

2. Ljestvica pozitivnog i negativnog perfekcionizma (PNSP – Positive and Negative Perfectionism Scale; Terry-Short, Owens, Slade i Dewey, 1995) sadrži 40 čestica, pri čemu se 20 odnosi na pozitivni, a 20 na negativni perfekcionizam. Primjer čestice za pozitivni perfekcionizam je : “Volim izazov postavljanja vlastitih visokih

kriterija”, a za negativni perfekcionizam: “Osjećam sram ili krivnju ako moj uradak nije savršen”. Zadatak sudionica je bio odrediti svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom na ljestvici od 5 stupnjeva (1 znači “uopće se ne slažem”, a 5 “u potpunosti se slažem”). Zbrajanjem procjena dobivamo dva rezultata, jedan za pozitivni, a drugi za negativni perfekcionizam. Teoretski raspon rezultata na obje subskale je od 20 do 100. Objе subskale ima zadovoljavajuću unutarnju konzistenciju koja u našem istraživanju, mjerena Cronbachovim alpha koeficijentom, za negativni perfekcionizam iznosi $\alpha = 0.90$, a za pozitivni $\alpha = 0.79$, što je u skladu s onim što su dobili Terry-Short i suradnici (1995) u svom istraživanju: $\alpha = 0.92$ za negativni perfekcionizam i $\alpha = 0.82$ za pozitivni perfekcionizam.

Postupak

Istraživanje je provedeno grupno, tijekom lipnja 2007. godine, u dvjema srednjim školama, nakon završetka nastavnog dana, a na fakultetu na početku obaveznih vježbi. Prije primjene upitnika sudionicama je kroz verbalnu uputu naglašeno kako je istraživanje u potpunosti anonimno i kako će se podaci koristiti isključivo za potrebe izrade znanstvenog istraživanja. Zamoljene su za suradnju i iskrenost. Rečeno im je da tvrdnje ispituju stavove pojedinaca o sebi, o svojim postupcima i drugim ljudima, te da izraze svoje slaganje na skali od pet stupnjeva, pri tome se koristeći svojim prvim dojmom i ne zadržavajući se predugo na pojedinim tvrdnjama. Testiranje je trajalo otprilike 20 minuta, a sudionice su prvo navele demografske podatke o dobi, stupnju obrazovanja, te mjestu iz kojeg dolaze, a zatim su ispunile cjeloviti upitnik, koji je osim varijabli samopoštovanja i perfekcionizma, uključivao i varijable zadovoljstvo izgledom, te poremećaji u prehrani. Svaka skala je imala zasebnu uputu. Sudionicama je rečeno da imaju pravo odbiti sudjelovanje u istraživanju ili odustati od njega, no niti jedna to nije učinila.

Rezultati i rasprava

Na početku ćemo prikazati i analizirati deskriptivne podatke za varijable samopoštovanja i perfekcionizma, na subuzorcima srednjoškolke i studentica, koji se nalaze u tablici 2.

Tablica 2

Prosječne vrijednosti i raspršenja za mjere samosviđanje i samokompetentnost, pozitivni i negativni perfekcionizam kod srednjoškolke i studentica

	Srednjoškolke					Studentice					<i>t</i>
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	
SS	118	27.92	5.92	9	40	90	25.01	6.62	8	38	3.29*
SK	121	25.11	4.43	15	37	92	25.60	4.83	10	36	-.76
PP	116	74.35	8.45	53	99	89	71.19	8.16	52	90	2.71*
NP	119	54.42	13.61	27	91	89	52.40	14.08	29	95	1.04

Napomena: *n*- broj sudionica u subuzorku; *M*- aritmetička sredina; *SD*- standardna devijacija; *Min*- minimalni rezultat; *Max*- maksimalni rezultat; *t*- t-test za velike nezavisne uzorke; SS- samosviđanje; SK-samokompetentnost; PP-pozitivni perfekcionizam; NP-negativni perfekcionizam; * $p < .01$

Na temelju podataka iz tablice 2 možemo zaključiti da su prosječne vrijednosti varijabli uglavnom u skladu s očekivanjima i s rezultatima prethodnih istraživanja. U našem istraživanju je prosječna vrijednost na dimenziji samosviđanje, na subuzorku srednjoškolke, slična nalazima Tafarodi i Swanna (2001) dobivenim na uzorku kanadskih studentica ($M = 28.34$), dok je kod studentica, u našem istraživanju, ta vrijednost nešto niža. Rezultati na dimenziji samokompetentnost su u skladu, i gotovo identični rezultatima gore spomenutog istraživanja ($M = 25.61$) na oba subuzorka. Teoretski raspon na obje subskale je od 8 do 40, a teoretska središnja vrijednost iznosi 24. I srednjoškolke i studentice imaju rezultate koji su nešto viši od teoretske središnje vrijednosti na obje dimenzije, što znači da i jedne i druge procjenjuju sebe prosječno kompetentnima i pridaju sebi prosječnu socijalnu vrijednost.

Rezultati na dimenzijama pozitivni i negativni perfekcionizam se ne razlikuju bitno od rezultata usporedne skupine dobivenih u istraživanju Lauri Korajlije (2004) na uzorku hrvatskih studenata oba spola ($M = 72.5$ za pozitivni perfekcionizam i $M = 50.9$ za negativni perfekcionizam). Kod svih sudionica je pozitivni perfekcionizam značajno viši od negativnog i od teoretske središnje vrijednosti koja na skali s

teoretskim rasponom od 20 do 100 iznosi 60, što govori da su i srednjoškolke i studentice, u našem istraživanju, pozitivni perfekcionista. To znači da imaju izraženu tendenciju postavljati razmjerno visoke osobne standarde i ciljeve, a da pri tome nisu pretjerano usmjerene na pogreške. Motivirane su težnjom k uspjehu i ostvarivanju ciljeva koji se pred njih postavljaju. Ne boje se neuspjeha, a nakon ostvarenja cilja osjećaju zadovoljstvo. Ovo je u skladu s očekivanjem, budući su sudionice učenice općih gimnazija (vjerojatno buduće studentice) i studentice, koje samim odabirom tijekom vlastitog školovanja upućuju na razmjerno visoko postavljene osobne standarde. A u tim težnjama ih negativni aspekti perfekcionizma, koji su manje izraženi, ne koče.

Kako bismo odgovorili na prvi problem, odnosno utvrdili razlike između srednjoškolki i studentica u dimenzijama samopoštovanja i perfekcionizma, koristili smo t-test za velike nezavisne uzorke. Hipoteza broj 1, kojom smo pretpostavili da će studentice imati više samosviđanje i višu samokompetentnosti i hipoteza broj 2 kojom smo pretpostavili da će studentice imati viši pozitivni i negativni perfekcionizam od srednjoškolki, nisu potvrđene. Pokazalo se da srednjoškolke, u odnosu na studentice, imaju statistički značajno viši rezultat na dimenziji samosviđanje $t(206) = 3.29$; $p < .01$, kao i na dimenziji pozitivni perfekcionizam $t(203) = 2.71$; $p < .01$, dok se na dimenzijama samokompetentnost i negativni perfekcionizam značajno ne razlikuju. Provjerili smo veličinu efekta za dobivene razlike među skupinama, pomoću Cohenovog d indeksa. Za dimenziju samosviđanja on iznosi $d = 0.46$, a za pozitivni perfekcionizam $d = 0.38$, što predstavlja srednju veličinu efekta (Cohen, 1992).

Ovi se rezultati nisu u skladu s očekivanjem, jer su istraživanja spominjana u uvodu uglavnom izvještavala o padu samopoštovanju (mjereno RSES-om) u srednjoj adolescenciji, te njegovom porastu u kasnoj adolescenciji. Mi dobivamo upravo suprotno. Studentice procjenjuju svoju socijalnu vrijednost značajno manjom nego srednjoškolke, iako su obje skupine, ustvari, iznad teoretske prosječne vrijednosti, pa ni kod jednih ne možemo govoriti o niskom samosviđanju. Dvije skupine se, s druge strane, ne razlikuju u procjeni samokompetentnosti. Očekivali smo da bi studentice mogle imati izraženiji osjećaj kompetentnosti od srednjoškolki, budući da su samim upisivanjem studija stekle veću količinu "dokaza" o vlastitoj kompetentnosti, nego srednjoškolke u prva tri razreda srednje škole. Osim toga, gimnazije iz kojih su sudionice ne svrstavaju se u najprestižnije zagrebačke gimnazije (s obzirom na bodovni prag potreban da bi se upisale), dok je konkurencija za upis na Filozofski fakultet daleko veća. U skladu s tim iznenađuje i činjenica da studentice

imaju značajno niži pozitivni perfekcionizam od srednjoškolki. Međutim, ta vrijednost je i dalje iznad teoretske prosječne vrijednosti, ukazujući da su studentice, kao i srednjoškolke, ustvari, pozitivni perfekcionisti (iznad prosjeka na pozitivnom, a ispod prosjeka na negativnom perfekcionizmu). Ove razlike bismo mogli objasniti razlikama u socijalnom okruženju i strukturiranosti obrazovanja. Dok srednjoškolke još uvijek žive s roditeljima, u gradu u kojem su odrasle, okružene prijateljima koje su stjecale tijekom odrastanja, studentice od kojih je 61.3% nije iz Zagreba, imaju drugačije životne uvjete. Budući da stav drugih ljudi prema nama nikada u potpunosti ne prestaje utjecati na naše doživljavanje i procjenu samoga sebe, moguće je da srednjoškolke, u tom smislu, primaju veću socijalnu podršku od svoje okoline, te na taj način održavaju svoje samosviđanje višim. Istraživanja koja su uključivala djecu, adolescente, studente i odrasle, kako u domeni poslovnog svijeta, tako i unutar obitelji, pronašli su da je povezanost između percipirane podrške od strane značajnih drugih i samopoštovanja između .50 i .65 (Harter, 1990,1993; prema Harter 1999). Osim toga, jedno od mogućih objašnjenja jest da je strukturiranost obrazovanja nešto veća u srednjoj školi nego na fakultetu. Učenici imaju osobniji odnos s profesorima, a povratne informacije u vezi uspjeha su puno češće. Dakle, pozitivnog potkrepljenja u srednjoj školi ima nešto više nego na fakultetu, gdje se ispiti polažu rjeđe, studenti su prepušteni vlastitoj odgovornosti, a odnos s profesorima je, vrlo često, neosoban i distanciran. Na sličan način, moguće je da su ove kontekstualne varijable, čiju važnost naglašavaju i Slade i Owens (1998) u svom modelu, utjecale na razliku u pozitivnom perfekcionizmu između dvije skupine. Srednja škola sa svojim sustavom ocjenjivanja omogućuje veću količinu (većinom pozitivnih) povratnih informacija o dostizanju postavljenih standarda, nego što je to slučaj na fakultetu, a i ti standardi su nešto lakše ostvarivi, što je moglo utjecati na veći pozitivni perfekcionizam srednjoškolki u odnosu na studentice u našem istraživanju.

Kako bismo odgovorili na drugi problem, izračunali smo Pearsonove koeficijente korelacija između dimenzija samopoštovanja i dimenzija perfekcionizma koji su prikazani u tablici 3.

Tablica 3

Vrijednosti Pearsonovih koeficijenata korelacije između samosviđanja, samokopetentnosti pozitivnog i negativnog perfekcionizma na uzorku srednjoškolki (u kurzivu, N=105), studentica (masno, N=82) i ukupno (kurent, N=187)

Varijable	1.	2.	3.	4.
1. Samosviđanje	-	<i>.589*</i> .620* <i>.574*</i>	<i>-.053</i> .087 <i>.053</i>	<i>-.565*</i> -.616* <i>-.569*</i>
2. Samokopetentnost		-	<i>.137</i> .155 <i>.141</i>	<i>-.407*</i> -.507* <i>-.454*</i>
3. Pozitivni perfekcionizam			-	<i>.387*</i> .310* <i>.346*</i>
4. Negativni perfekcionizam				-

* $p < .01$

Iz tablice 3 se može vidjeti da razlike u korelacijama između dimenzija samopoštovanja i negativnog perfekcionizma, kod srednjoškolki i studentica, nisu vezana uz smjer, već uz razinu tih korelacija. Vidimo da je jačina povezanosti među varijablama nešto veća kod studentica nego kod srednjoškolki. Kako bismo utvrdili jesu li ove razlike značajne, testirali smo značajnost razlike među korelacijama za dvije skupine ispitanika, koristeći metodu transformacije koeficijenata korelacije u Fisherove z-vrijednosti, te našli da te razlike nisu značajne. (za samosviđanje: $z = 0.465$, $p > .05$; za samokopetentnost: $z = 0.643$, $p > .05$). Stoga zaključujemo da je opravdano promatrati odnose ovih varijabli na ukupnom uzorku.

Rezultati pokazuju da su dimenzije samopoštovanja i perfekcionizma, na ukupnom uzorku, statistički značajno povezane, uz iznimku varijable pozitivni perfekcionizam. Budući da smo hipotezom 3 pretpostavili postojanje pozitivne povezanosti pozitivnog perfekcionizma i negativne povezanosti negativnog perfekcionizma sa samosviđanjem i samokopetentnosti, možemo zaključiti da smo ju samo djelomično potvrdili.

Negativni perfekcionizam je sa samosviđanjem i samokompetentnosti povezan u očekivanom negativnom smjeru, i te korelacije su srednje visoke. Korelacija znači da što osoba ima viši negativni perfekcionizam, to će imati niže samosviđanje i nižu samokompetentnost. Slično našim rezultatima Flett, Hewitt, Blankstein i O'Brien (1991; prema Cheng, Chong i Wong, 1999) koristeći MPS-H nalaze da je socijalno očekivani perfekcionizam (negativni) visoko značajno povezan sa samopoštovanjem, dok perfekcionizam očekivan od sebe (pozitivni), u njihovom istraživanju, ne pokazuje povezanost sa samopoštovanjem. Rice, Ashby i Preusser (1996) također ne nalaze povezanost pozitivnog perfekcionizma sa samopoštovanjem. S druge strane, Trumpeper, Watson i O'Leary (2006) nalaze da je perfekcionizam očekivan od sebe pozitivno povezan sa samopoštovanjem mjerenim Rosenbergovom skalom ($r = .28$), a socijalno očekivani perfekcionizam negativno ($r = -.26$). Ashby i Rice (2002) u svom istraživanju, koristeći APS- R, pronalaze da je skala diskrepancija negativni, a skala visoki standardi pozitivni prediktor samopoštovanja, te zaključuju da razlike u istraživanjima vjerojatno proizlaze iz nedovoljne "čistoće" mjera perfekcionizma koje su u njima korištene.

U istraživanju Surgenor, Maguire, Russell i Touyz (2007) u kojem je perfekcionizam bio mjeren jednodimenzionalno, kao jedna od subskala upitnika za mjerenje psiholoških dimenzija poremećaja hranjenja EDI-2, pokazalo se da je perfekcionizam značajan prediktor samokompetentnosti, ali ne i samosviđanja. Iako ova mjera polazi od negativne i patološke konceptualizacije perfekcionizma i zanemaruje njegov pozitivni aspekt, na temelju ovih rezultata smo četvrtom hipotezom pretpostavili da će povezanost i pozitivnog i negativnog aspekta perfekcionizma i samokompetentnosti biti veća od njihove povezanosti sa samosviđanjem. Hipoteza nije potvrđena, budući da s pozitivnim perfekcionizmom nije pronađena nikakva povezanost, a pogledom na korelacije možemo vidjeti da je negativni perfekcionizam jače povezan sa samosviđanjem nego sa samokompetencijom. Testirali smo značajnost ove razlike pomoću testa značajnosti razlike između dva korelirana koeficijenta korelacije koji su predložili Meng, Rosenthal, i Rubin (1992). Pokazalo se da nema razlike u jačini povezanosti samosviđanja odnosno samokompetentnosti s negativnim perfekcionizmom ($z = -2.05$; $p > .05$). Ovaj test uzima u obzir korelaciju između samosviđanja i samokompetentnosti, koja u ovom istraživanju, na ukupnom uzorku, iznosi

$r = .57$, a na uzorku studentica $r = .62$, što je u skladu s nalazima Tafarodi i Swanna (2001) koji nalaze korelaciju $r = .69$ na uzorku studenata. Ovako visoka korelacija je vidljivi nedostatak ove skale. Iako neka istraživanja daju jasne i konzistentne dokaze o razlikama u povezanosti dvaju dimenzija s drugim teoretskim konstruktima (Aidman, 1999; Bosson i Swann, 1999; Tafarodi i Walters, 1999, Tafarodi, Lang i Smith, 1999; prema Tafarodi i Swann, 2001), visoka korelacija ide više u prilog braniteljima jednodimenzionalnosti samopoštovanja. Tafarodi i Milne (2002), na primjer, nalaze da negativni životni događaji vezani uz neostvarivanje ciljeva utječu na samokompetentnost, ali ne na samosviđanje, dok suprotno vrijedi za događaje vezane uz neodobravanje, odbacivanje i konflikt s drugim ljudima. Tafarodi i Swan (1995) nalaze da percepcija roditeljske podrške i prihvaćanja kroz odrastanje je značajno povezana sa samosviđanjem, ali ne i sa samokompetentnosti, dok se povezanost depresivnosti (mjerena BDI-om) s dvjema dimenzijama nije značajno razlikovala. Tafarodi i Swann (2001) smatraju ipak da je visoka korelacija u skladu s razvojnom međuovisnosti dvaju dimenzija. Osim toga, upozoravaju na mogući utjecaj faktora metode (*halo efekt* ili pretjerana generalizacija pozitivnih ili negativnih sudova na različite grupe čestica), zbog čega stvarni stupanj preklapanja ovih dvaju dimenzija ostaje nepoznat.

Pozitivni perfekcionizam nije pokazao povezanost s dimenzijama samopoštovanja, što bi značilo da pozitivni perfekcionizam nema utjecaj na samopoštovanje osobe. Ovi rezultati nisu u skladu s teorijskim postavkama o adaptabilnosti perfekcionizma, kao ni s istraživanjima koja su pokazala da je adaptivni aspekt perfekcionizma pozitivno povezan sa samopoštovanjem i brojnim drugim parametrima uspješnosti i mentalnog zdravlja. U uvodu smo naveli kako je podjednak broj istraživanja koji potvrđuju povezanost pozitivnog perfekcionizma sa samopoštovanjem, kao i onih koji tu povezanost ne potvrđuju. U svom preglednom radu Stoeber i Otto (2006) reanaliziraju dokaze o adaptabilnosti perfekcionizma i o postojanju povezanosti pozitivnog perfekcionizma s velikim brojem pozitivnih osobina poput savjesnosti, ekstraverzije, izdržljivosti, pozitivnog afekta, zadovoljstva životom, aktivnog mehanizma suočavanja sa stresom, akademskim uspjehom, te povezanosti s nižim stupnjem eksternalne kontrole i suicidalnih ideacija. Od ukupno 15 istraživanja koja su reanalizirali njih 6 je na početku kategorizirano kao pozitivan dokaz, 4 kao djelomičan dokaz, 4 kao negativan, a 1 kao nulti dokaz. Pozitivni dokaz su dala, na primjer, istraživanja Changa, Watkinsa i Banksa (2004; prema Stoeber i

Otto, 2006) koji pronalaze pozitivnu povezanost adaptivnog perfekcionizma sa zadovoljstvom životom, zatim Stumpfa i Parkera (2000; prema Stoeber i Otto, 2006) povezanost sa savjesnošću i izdržljivošću, te Parkera i Stumpfa (1995; prema Stoeber i Otto, 2006) s ekstraverzijom i savjesnošću. Nakon kontroliranja preklapanja između pozitivnog i negativnog perfekcionizma pozitivna povezanost se pojavila u 10 istraživanja, u 3 je bila djelomična, u 2 nije bilo povezanosti, a ni u jednom nije pronađena negativna povezanost. Istraživanje Ricea, Ashbyja i Slaneya (1998; prema Stoeber i Otto, 2006) nakon kontroliranja preklapanja je svrstano u pozitivne dokaze ove povezanosti. Čini se da u istraživanjima koja nisu uspjela potvrditi povezanost istraživači nisu vodili računa o korelaciji između dvije dimenzije perfekcionizma, budući da su sva istraživanja u kojima je povezanost dimenzija bila manja od .30 kategorizirana kao pozitivni dokaz, ona u kojima je bila nešto veća, kao nulti dokaz, a ona u kojima je bila iznad .45 kao djelomični ili negativni dokaz. U našem istraživanju ta korelacija iznosi $r = .31$ na uzorku studentica i $r = .39$ na uzorku srednjoškolki, odnosno $r = .35$ na ukupnom uzorku i jednaka je onoj dobivenoj u istraživanju Lauri Korajlije (2004) $r = .37$. S teorijskog gledišta ova umjerena, ali značajna korelacija proizlazi iz činjenice da je u podlozi oba aspekta perfekcionizma postavljanje visokih ciljeva, a razlika među njima je u vrsti motivacije koja prati ostvarivanje tih ciljeva. Ali visina te korelacije također ukazuje da je ona mogući uzrok nedobivanja pozitivne povezanosti perfekcionizma sa samopoštovanjem.

Kako bismo utvrdili da li povezanost pozitivnog i negativnog perfekcionizma utječe na povezanost pozitivnog perfekcionizma sa samosviđanjem i samokompetentnosti izračunali smo parcijalne koeficijente korelacija. Dobiveni rezultati prikazani su u tablici 4.

Tablica 4

Parcijalni koeficijenti korelacija varijable pozitivni perfekcionizam sa samosviđanjem i samokompetentnosti (N= 184)

Kontrola	Varijable	1.	2.	3.
Negativni perfekcionizam	1. Pozitivni perfekcionizam	-	.324*	.357*
	2. Samosviđanje		-	.432*
	3. Samokompetentnost			-

* $p < .01$

Iz tablice 4 je vidljivo da pozitivni perfekcionizam ustvari jest pozitivno povezan sa samosviđanjem i samokompetentnosti. Taj je odnos vidljiv tek nakon što je parcijaliziran utjecaj negativnog perfekcionizma. Budući da je pozitivni perfekcionizam u pozitivnoj korelaciji sa samosviđanjem i samokompetentnosti, negativni perfekcionizam u negativnoj korelaciji s te dvije dimenzije, a pozitivni i negativni perfekcionizam u umjerenoj pozitivnoj korelaciji, negativni perfekcionizam djeluje kao *supresor* varijabla koja potiskuje pravu vezu između pozitivnog perfekcionizma i samopoštovanja.

Ovakvi nalazi su u skladu s onim što su dobili Cheng, Chong i Wong (1999). Osobni standardi kao mjera pozitivnog perfekcionizma nisu značajno korelirali sa samopoštovanjem mjerenim Coopersmithovim upitnikom, ali u stupnjevitijoj regresijskoj analizi, nakon unošenja negativnih aspekata perfekcionizma, koji djeluje kao supresor varijabla, postaju značajan prediktor s parcijalnom korelacijom $r = .124$. Kao što napominju Stoeber i Otto (2006), u svom preglednom radu, većina istraživanja, bez obzira na različite koncepcije i pristupe perfekcionizmu, je pronašla dokaze o pozitivnosti perfekcionizma, naročito kada je utjecaj negativnog perfekcionizma kontroliran. Tako istraživanje Bielinga, Israelya, Smitha i Antonya (2003; prema Stoeber i Otto, 2006), nakon parcijalizacije utjecaja negativnog perfekcionizma, postaje pozitivan dokaz o adaptabilnosti perfekcionizma, razultirajući pozitivnom povezanošću pozitivnog perfekcionizma i pozitivnog afekta, na isti način istraživanje Dunklyja, Blanksteina, Halsalla, Williamsa i Winkwortha (2000; prema Stoeber i Otto, 2006) dobiva pozitivnu povezanost pozitivnog perfekcionizma i aktivnog stila suočavanja sa stresom, a istraživanje Dunklyja, Zuroffa i Blanksteina (2003; prema Stoeber i Otto, 2006) od početne negativne, nakon parcijaliziranja, dobiva pozitivnu povezanost perfekcionistačkih pozitivnih težnji i percipirane socijalne podrške.

Kako bismo provjerili dio četvrte hipoteze, kojom smo pretpostavili da će pozitivni perfekcionizam biti jače povezan sa samokompetentnosti, nego sa samosviđanjem, testirali smo tu razliku. Pri tome smo koristili parcijalne koeficijente korelacija iz tablice 4. Test značajnosti razlike između dva korelirana koeficijenta korelacije koji su predložili Meng, Rosenthal, i Rubin (1992) pokazao je da ne postoji značajna razlika u povezanosti pozitivnog perfekcionizma s ovim dvjema dimenzijama samopoštovanja ($z = -0.455$; $p > .05$). Istim postupkom smo testirali

značajnost razlike između korelacije pozitivnog perfekcionizma i dimenzija samopoštovanja, te korelacije negativnog perfekcionizma i tih dimenzija. Pokazalo se da je negativni perfekcionizam značajno više povezan sa samosviđanjem ($z = 11.03$; $p < .01$) i samokompetencijom ($z = 12.01$; $p < .01$) od pozitivnog perfekcionizma.

U cjelini gledano, ovo istraživanje je pokazalo da perfekcionizam može biti adaptivan, odnosno da visoki standardi sami po sebi nisu loši, već su, naprotiv, povezani sa višim samopoštovanjem. Ono što predstavlja problem, a vezuje se i uz psihopatološke promjene, je kada osoba počne osjećati strah i nezadovoljstvo ukoliko te standarde ne dostigne. Tada postavljeni standardi postaju nešto što osoba *mora* postići, a ne nešto čemu teži, kao vlastitom slobodnom izboru.

Pokazano je, zatim, da u odnosu na istraživanja koja su koristila jednodimenzionalan pristup samopoštovanju, odvajanje dimenzija samopoštovanja nije značajno pridonijelo objašnjenju odnosa samopoštovanja i perfekcionizma. Povezanost negativnog perfekcionizma s dimenzijama samopoštovanja je značajno veća nego njihova povezanost s pozitivnim perfekcionizmom, ali dimenzije samopoštovanja se ne razlikuju značajno u svojoj povezanosti s dimenzijama perfekcionizma. Drugim riječima, negativni perfekcionizam više utječe na samopoštovanje osobe od pozitivnog perfekcionizma, pa stoga kod negativnih perfekcionista s većom sigurnošću možemo očekivati niže samopoštovanje, nego što kod pozitivnih perfekcionista možemo očekivati više samopoštovanje. S druge strane, obje dimenzije perfekcionizma su podjednako povezane sa samosviđanjem i samokompetentnosti i ta povezanost odgovara onoj koju je dobila Molnar (2006) koristeći Rosenbergovu jednodimenzionalnu skalu samopoštovanja. Razlog ovome je vjerojatno relativno visoka povezanost samosviđanja i samokompetentnosti, što je i jedna od glavnih zamjerki dvodimenzionalnog pristupa Tafarodija i Swana.

Kritički osvrt na istraživanje

Mjere samopoštovanja i perfekcionizma temeljene su na samoprocjenama koje ne prikazuju nužno objektivno stanje, što može predstavljati metodološki problem. Sudionici istraživanja su skloni davanju socijalno poželjnih odgovora, te prikazivanju sebe u boljem svijetlu (Richman, Kiesler, Weisband i Drasgow, 1999). Osim toga, postoji mogućnost da se sudionici pogrešno procjenjuju zbog nedovoljnog uvida u vlastite osobine. Bilo bi korisno uz samoprocjene prikupiti i procjene bliskih osoba, te tako dobivene podatke usporediti sa samoprocjenama. Moguće je da bi se na taj način povećala valjanost korištenih mjera.

Istraživanje je provedeno na prigodnim uzorcima srednjoškolki i studentica, koje su u odnosu na opću populaciju u većoj mjeri psihički zdrave i prilagođene, što se očituje u razini samosviđanja i samokompetentnosti, ali i u umjereno visokom pozitivnom i relativno niskom negativnom perfekcionizmu. Sama činjenica da su sudionice učenice gimnazija i studentice znači da posjeduju neke visoke ciljeve i teže k njihovom ostvarivanju. Osim toga u istraživanje su uključene samo pripadnice ženskog spola. S obzirom na navedeno, rezultati ovog istraživanja se ne mogu generalizirati na opću populaciju.

Skala samosviđanja i samokompetencije ne razlikuje dobro dimenzije koje mjeri, što je utjecalo na korelacije tih dimenzija s dimenzijama perfekcionizma. One su zbog toga vrlo slične, što možda ne odgovara stvarnosti.

Ljestvica pozitivnog i negativnog perfekcionizma ne operacionalizira na adekvatan način pozitivni perfekcionizam, budući da negativni perfekcionizam s kojim je u korelaciji prikriva njegovu pozitivnu povezanost sa samopoštovanjem. Trebalo bi izvršiti provjeru sadržaja čestica, kako bi mjera pozitivnog perfekcionizma bila što valjanija.

Zaključak:

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati kako su dimenzije samopoštovanja povezane s mjerama pozitivnog i negativnog perfekcionizma, te postoje li razlike na tim dimenzijama kod srednjoškolki i studentica. U skladu s dobivenim rezultatima moguće je formirati sljedeće zaključke:

1. Utvrđene su značajne razlike na dimenziji samosviđanje i dimenziji pozitivni perfekcionizam između srednjoškolki i studentica. Srednjoškolke imaju nešto više rezultate na ovim dimenzijama od studentica. Na dimenzijama samokompetentnost i negativni perfekcionizam nije pronađena razlika.

2. Utvrđena je visoka povezanost negativnog perfekcionizma s dimenzijama samosviđanje i samokompetentnost, a razlika u jačini te povezanosti se pokazala neznačajnom. Nije nađena povezanost pozitivnog perfekcionizma s ovim dimenzijama na razini bivarijatnih korelacija. Međutim, nakon parcijaliziranja utjecaja negativnog perfekcionizma, pokazalo se da je pozitivni perfekcionizam pozitivno povezan sa samosviđanjem i samokompetentnosti. Utvrđeno je da ne postoji razlika u jačini povezanosti pozitivnog perfekcionizma sa samosviđanjem i samokompetentnosti.

Literatura:

- Accordino, D. B., Accordino, M. P., Slaney, R. B. (2000). An investigation of perfectionism, mental health, achievement, and achievement motivation in adolescents. *Psychology in the Schools*, 37, 535-545.
- Ashby, J. S. i Rice, K. G. (2002). Perfectionism, dysfunctional attitudes, and self-esteem: A structural equations analysis. *Journal of Counseling and Development*, 80, 197-203.
- Bezinović, P. (1988). *Percepcija osobne kompetentnosti kao dimenzija samopoimanja*. Neobjavljeni doktorski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Bieling, P. J., Israeli A. L., Antony M. M. (2004). Is perfectionism good, bad, or both? Examining models of the perfectionism construct. *Personality and Individual Differences*, 36, 1373-1385.
- Cheng, S. K., Chong, G. H., Wong, C. W. (1999). Chinese Frost Multidimensional Perfectionism Scale: A Validation and Prediction of Self-Esteem and Psychological Distress. *Journal of clinical psychology*, 55(9), 1051-1061.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.
- Coopersmith, S. (1967). *The Antecedents of Self esteem*. San Francisco: Freeman.
- Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2002). *Perfectionism: Theory, Research and Treatment*. Washington DC: APA.
- Frost, R. O., Heimberg, R. G., Holt, C. S., Mattia, J. I., Neuberg A. L. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449-468
- Gotwals, J. K., Dunn, J. G. H., Wayment, H. A. (2003). An Examination of Perfectionism and Self-Esteem in Intercollegiate Athletes. *Journal of Sport Behavior*, 26(1), 17-36.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: The Guilford Press.
- Hewitt, P. L. i Flett, G. L. (1991). Perfectionism in the Self and Social Contexts: Conceptualization, Assessment, and Association With Psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(3), 456-470.
- Lacković-Grgin, K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lauri Korajlija, A. (2004). *Povezanost perfekcionizma i atribucijskog stila s depresivnošću i anksioznošću*. Neobjavljeni magistarski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu

- Meng, X., Rosenthal, R. i Rubin, D. B. (1992). Comparing correlated correlation coefficients. *Psychological Bulletin*, 111, 172-175.
- Molnar, M. (2006). *Povezanost perfekcionizma sa samopoštovanjem i zadovoljstvom kvalitetom života*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Rice, K. G., Ashby, J. S., Preusser, K. (1996). Perfectionism, Relationships with Parents, and Self-Esteem. *Individual Psychology*, 52(3), 246-260.
- Rice, K. G. i Slaney, R. B. (2002). Clusters of perfectionism: Two studies of emotional adjustment and academic achievement. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 35, 35-48.
- Richman, W. L., Kiesler, S., Weisband, S. i Drasgow, F. (1999). A meta-analytic study of social desirability distortion in computer-administered questionnaires, traditional questionnaires and interviews. *Journal of Applied Psychology*, 84, 754-775.
- Slade, P. D. i Owens, R. G. (1998). A dual process model of perfectionism based on reinforcement theory. *Behavior Modification*, 22 (3), 372-391.
- Slaney, R. B., Rice, K. G., Mobley, M., Trippi, J., i Ashby, J. S. (2001). The Revised Almost Perfect Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34, 130-145.
- Steinberg, L., Lerner, R. (2004). *Handbook of adolescent psychology*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Stoeber, J., Otto, K. (2006). Positive Conceptions of Perfectionism: Approaches, Evidence, Challenges. *Personality and Social Psychology Review*, 10(4), 295-319.
- Stoeber, J., Harris, R. A. i Moon, P. S. (2007). Perfectionism and experience of pride, shame, and guilt: Comparing healthy perfectionists, unhealthy perfectionists, and non-perfectionists. *Personality and Individual Differences*, 43, 131-141.
- Surgenor, L. J., Maguire, S., Russell J., Touyz S. (2007). Self-Liking and Self-Competence: Relationship to Symptoms of Anorexia Nervosa. *European Eating Disorders Review*, 15, 139-145.
- Tafarodi, R. W. i Milne, A. B. (2002). Decomposing Global Self-Esteem. *Journal of Personality*, 70(4), 444-484.
- Tafarodi, R. W. i Swann, W. B. (1995). Self-liking and self-competence as dimensions of global self-esteem: Initial validation of a measure. *Journal of Personality Assessment*, 65(2), 322-342.
- Tafarodi, R. W. i Swann, W. B. (2001). Two-dimensional self-esteem: theory and measurement. *Personality and Individual Differences*, 31, 653-673.

Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S. A. (1995). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap

Terry-Short, L. A., Owens, R. G., Slade, P. D. i Dewey, M. E. (1995). Positive and negative perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 18, 663-668.

Trumpeter, N., Watson, P. J., O'Leary B. (2006). Factors within Multidimensional Perfectionism Scales: Complexity of relationships with Self- Esteem, Narcissism, Self- Control, and Self- Criticism. *Personality and Individual Differences*, 41, 849-860.